

Dějiny politické filozofie

Doc. Milan Znoj

Studenti se seznámí s tím, jak byl v hlavním proudu západní filozofie od antiky po současnost pojmán politický řád a legitimizována politická moc (autorita) pomocí pojmů jako svoboda, právo, spravedlnost a společné dobro, jejichž význam se historicky proměňoval. Nejprve v ZS bude podán výklad antické politické filozofie. Poté v LS v předmětu Dějiny politické filozofie II se výklad zaměří na to, jak se v moderní době utvářela liberální tradice individualistického pojetí přirozených práv v konfrontaci s republikanismem, jak byla reformulována utilitarismem, kritizována marxismem a dále se proměnila v nedávné polemice s komunitarismem.

Podmínka ke zkoušce: 70% účast na přednáškách a aktivita při četbě.

Témata ZS

1. Politická filozofie a věda.

Shapiro: Útěk před realitou v humanitních vědách (kap. V)

2. Četba: M. Walzer, Tři cesty v morální filozofii.

3. Dva pojmy svobody: negativní a pozitivní svoboda. Republikánské pojetí svobody.

Berlin, Dva pojmy svobody; Znoj, Republikanismus o právech, občanských, politických a lidských.

4. Četba: Ch. Taylor, Omyl negativním svobody.

5. Antické pojetí politiky: Idea přirozeného práva.

Strauss, Natural Right and History (Introduction).

6. Četba: Obrana Sokrata.

7. Četba: Dialog Kritón.

8.-9. Platónovo pojetí ideální obce:

Politika jako realizace nadsmyslových idejí (mýtus o jeskyni).

Výměr spravedlnosti: jednota a spolupráce v obci, mýtus o přirozeném rozdělení obce na třídy, společný majetek a společné ženy u strážců, eugenika, politická pedagogika: přesvědčování a donucování.

Platon: Ústava.

10. Četba: Platón jako předchůdce totalitarismu podle Poppera.

Popper, Otevřená společnost a její nepřítel I (kap. 6).

11. Aristotelovo pojetí polis. Metafyzika a politika, přirozený řád. Pojem politického společenství.

Aristoteles, Politika I.

12. Aristotelovo pojetí spravedlnosti a typologie ústav.

Aristoteles, Politika (vybrané pasáže).

Mulgan, Aristotelova politická teorie.

13. Závěr

Témata LS

1. Machiavelli a republikanismus.

Znoj, Bíba (eds.), Machiavelli mezi republikanismem a demokracií.

2. Hobbesovo pojetí přirozených práv a legitimita politické moci.

Hobbes, Leviathan (vybrané části).

3. Lockovo pojetí přirozených práv a legitimita politické moci.

Locke, Druhé pojednání o vládě (vybrané části).

4. Četba: Lockovská podmínka spravedlivého přivlastnění a původ soukromého vlastnictví podle Nozicka.

5. Rousseauovo pojetí sociálních nerovností a společenské smlouvy.

Rousseau, Pojednání o původu nerovnosti a pojednání O společenské smlouvě.

6. Utilitarismus: Benthamův princip užitečnosti a Millův princip škody jako způsoby legitimizace politické moci

Shapiro, Morální základy politiky.

7. Trh jako měřítko užitečnosti (Pareto). Edgeworthův čtverec a temné stránky paretovského optima.

Shapiro, Morální základy politiky.

8. Marxismus: materialistické pojetí dějin a teorie vykořisťování.

Shapiro, Morální základy politiky; Znoj, Marxismus a jeho revize.

9. Liberalismus volného trhu. Hayekovo pojetí tržního řádu a kritika sociální spravedlnosti.

Hayek, Právo, zákonodárství a svoboda, kap. IX, X.

10. Rawlsův politický liberalismus I: Principy spravedlnosti a jejich odůvodnění.

11. Rawlsův politický liberalismus II: Procedurální spravedlnost: základní struktura společnosti, přednost práva, neutralita práva, překrývající konsensus

Rawls, Teorie spravedlnosti, kap. I, II.

12. Komunitaristická kritika liberalismu.

Kolektivní dobra, kolektivní identita a kolektivní práva (Sandel, Taylor, Walzer)

Taylor, Nedorozumění v diskusi mezi liberály a komunitaristy.

Sandel, Spravedlnost. Co je správné dělat

13. Taylorův občanský republikanismus a multikulturalismus.

Taylor, Politika uznání.

Seznam povinné literatury ZS + LS

Aristoteles: Politika, 1. kniha, 4. kniha §§3,4, 5. kniha §§1,2, 6. kniha §§ 2-7.

Berlin, I.: Dva pojmy svobody, in Kis: Současná politická filosofie, OIKOYMENH, Praha 1997.

Hayek, F.A.: Právo, zákonodárství a svoboda, kap. IX, X.

Hobbes, T.: Leviathan, úvod, kap. 13-18, 21, 26.

Locke, J.: Druhé pojednání o vládě, kap. II§4, 6-8, kap IV, kap. V§25-38, kap VI §54-58, kap. VII §87-88, kap. VIII §95-103, kap IX.

Mulgan, R.G.: Aristotelova politická teorie, OIKOYMEMH, Praha 1998.

Nozick, R.: Distribuční spravedlnost, in: Kis: Současná politická filosofie, OIKOYMENH, Praha 1997.

Platon: Obrana Sokrata.

Platon: Kriton.

Platon: Ústava 368c - 369a, 419 - 445e (zvláště: 420-421c, 423c-424b, 433, 443c-444e), 471c-e, 449-466d (zvláště: 449c-d, 458e - 462, 464), 473d-e, 501-504a, 514 - 519d, 543 - 545c.

Popper, K.: Otevřená společnost a její nepřítelé I, kap. 6., OIKOYMENH, Praha 1994.

Rawls, J.: Spravedlnost jako férovost: politická nikoli metafyzická, Reflexe č. 14, 1995.

Rawls, J.: Teorie spravedlnosti, kap. I, II, Victoria Publishing, Praha 1995.

Rousseau, J.J.: O původu nerovnosti mezi lidmi.

Rousseau, J.J.: O společenské smlouvě.

Sandel, M.: Spravedlnost: Co je správné dělat, Karolinum, Praha 2015.

Shapiro, I.: Morální základy politiky, Karolinum, Praha 2003.

Shapiro, I.: Útěk před realitou v humanitních vědách, Karolinum, Praha 2006.

Taylor, Ch.: Nedorozumění v diskusi mezi liberály a komunitaristy, in Kis: Současná politická filosofie, OIKOYMENH, Praha 1997.

Taylor, Ch.: Omyl negativní svobody, in: Filozofický časopis č. 5/1995.

Taylor, Ch.: Politika uznání, in: Taylor, Ch. a Gutmann, A.: Multikulturalismus. Zkoumání politiky uznání, Filosofía, Praha 2001.

Walzer, W.: Tři cesty v morální filozofii, in Walzer: Interpretace a sociální kritika, Filosofie, Praha 2000.

Znoj, Bíba (eds.): Machiavelli mezi republikanismem a demokracií, Filosofía, Praha 2011.

Znoj, M.: Republikanismus o právech občanských, politických a lidských, in Havlíček, Chotaš (eds.): Lidská práva. Jejich zdůvodnění a závaznost, Praha 2017.

Znoj, M.: Marxismus a jeho revize: historicko-filozofická reminiscence, in Machát, Slačálek, Znoj (eds.): Nezapomenuté historie, Doplněk, Brno 2006.